

İslâm'ın hakikî, nisbî ve izafî emirleri

Necdet Atıcı: “Milliyet içinde İslâmiyet ışıklandı, ihtizaza geldi. Zira milliyetimizin ruhu İslâmiyet'tir; hakikî ve nisbî ve izafîden mürekkeptir. Başka millete benzemiyoruz.”¹
Hakikî ve nisbî ve izafî boyutları açabilir miyiz?

HAKİKÎ EMİRLER

İslâmiyet hakikî emirler ile nisbî ve izafî emirlerden müteşekkil bir dindir. Hakikî emirlerden maksat, göreceli olmayan, şartlara göre değişmeyen, her yerde ve her şartta geçerli olan emirlerdir. Meselâ namaz her Müslüman'a farzdır. Bir kişiye namazın, orucun, güzel ahlâkın farz olması için o kişinin Müslüman olması kâfidir.

Farziyet bakımından namaz şartlara göre değişmeyen hakikî bir emir olmakla beraber, insanın içinde bulunduğu şartlar dikkate alınarak yapılaş açısından indirgemeye uğramıştır. Bu bir nevi izafîliktir. Yani göreceli bir durumdur.

Meselâ yolcu ise kasr veya cem etmesine izin verilmiştir. Hasta ise oturarak, yatılı hasta ise yattığı yerden ima ile kılmasına izin verilmiştir. Yani hakikî bir emir olan namaz ibadeti, kişilerin şartlarına ve hallerine göre ve yine kişiler lehine olarak yapılaş kolaylığına sahiptir. Bu kişiye göre kolaylık, manası ve hükmü hakikî kalmak kaydıyla oruçta ve sair ibadetlerde de kendi şartlarında vardır. Bu kolaylıkta Kur'ân'ın “hiç kimseye gücünün yettiğinden fazlasının emredilmemesi” 2 prensibi vardır.

DİNİN TANIDIĞI ÜSTÜNLÜK

Öte yandan İslâmiyet kişiyi doğrudan Allah'a bağlıyor. Mademki herkesi Allah yaratmıştır. Herkes Allah'ın yarattığı inancına sahip olma derecesinde kıymet alır. Hiç kimse milliyeti ve ırkı ne olursa olsun, bu sebeple kıymet almıyor. Herkesi hukukta bir tarağın dişleri gibi eşit sayıyor. Hangi ırktan olursa olsun, herkese insan olarak değer veriyor. Irk veya kabile üstünlüğü tanımıyor. İnsanı konumuna, makamına, mansıbına ve ırkına göre kıymetlendirmiyor. İslâm'ın Araplar içinde

gelmiş olmasını, Kur'ân'ın Arapça olmasını Araplar için bir üstünlük saymıyor. Başka ırkları bu sebeple dışlamıyor, ötekileştirmiyor, küçümsemiyor. “En değerliniz, Allah katında en muttaki olanınızdır” 3 buyurarak, muttaki olmaktan başka hiçbir farklılığı üstünlük tanımıyor.

Böylece Müslümanlığı tek bir milliyet olarak sunuyor. Hangi ırktan olursa olsun, Müslüman olmak kardeş olmaya, yardımlaşmaya, birbirine dayanmaya ve güçlü olmaya yetiyor.

Fakat insanoğlunda hastalık derecesinde ırk üstünlüğü algısı vardır. İnsanlar çoğu zaman kendi ırklarından ve mensubiyetlerinden gurur duyuyor. “Bir Türk dünyaya bedeldir” sözü gibi ırk üstünlüğünü işleyen nice silik sözleri insanlar evrat gibi ezberleyebiliyorlar.

Oysa ırk üstünlüğü tamamen bir algıdır ve göreceli bir üstünlüktür. Diğer unsurları iticidir, ötekileştiricidir, kıskırtıcıdır, düşman üreticidir.

Dinin verdiği üstünlük ise uhrevî olduğundan dünyevî ölçülerden uzaktır. Bu sebeple hakikîdir ve herkesi kucaklayıcıdır.

NİSBÎ VE İZAFÎ EMİRLER

İslâmiyet ırk üstünlüğünü tanımıyor. Ama ırk mensubiyetini tanıyor. İnsanın kendini farklı ırklara mensup bilmesinde bir sakınca görmüyor. Bilâkis bunu ifrata vardırmamak kaydıyla hikmetli buluyor.

Hikmetini de yukarıdaki aynı âyetin baş tarafında şöyle açıklıyor: “Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletlere ve kabilelere ayırdık ki, tanışıp kaynaşasınız.” 4

Dolayısıyla Yüce İslâmiyet bazı emirlerini nisbîde ve izafîde bırakıyor. Ta ki, ırklar, kabileler ve milliyetler içini İslâmiyet’çe günah olmayan ve mubah olan kendi örfleriyle doldursunlar. Meselâ nikâhı emreden İslâmiyet, nikâhın biçimini, şeklini milletlerin kendi örfüne bırakmıştır. Böylece insanların kendi nisbî değerlerine kıymet vermelerini bütün bütün yasaklamamıştır.

Milliyet sevgisini, mensubiyet duygusunu, kendi ırkının ve kabilesinin şerefi ile şereflenmeyi ve kendini bir ırka ve bir kabileye ait hissetmeyi tevhid inancına aykırı olmamak, ifrata vardırmamak, diğer unsurlara düşmanlık üretmemek ve itici ve ötekileştirici olmamak şartıyla kabul etmiştir. Her milletin kendi gelenekleriyle oluşmuş değerlerini bu ölçüler çerçevesinde olmak kaydıyla reddetmemiştir. Ki

bunlar nisbî ve izafî deęerlerdir.

Dipnotlar:

1- Eski Said Dönemi Eserleri, Münâzarât, s. 160.

2- Bakara Sûresi: 286.

3- Hucurat Sûresi: 13.

4- Hucurat Sûresi: 13.